

тичним і функціональним положенням груп міко- та мікроорганізмів, а й до численних видів шкідливої ентомофауни. Акцентується увага, що найбільш поширеним і шкодочинним для ясеня звичайного є туберкульоз, збудник якого – фітопатогенна бактерія *Pseudomonas syringae* pv. *savastanoi*, що уражує як стовбури, гілки та пагони, так і суцвіття ясеня звичайного. Відмічено ряд збудників інфекційних хвороб та види шкодочинної ентомофауни, які суттєво послаблюють ріст, розвиток та знижують якісні характеристики деревини ясеня звичайного.

Патогенна мікрофлора, інфекційна та неінфекційна патологія, шкідлива ентомофауна, симптоми хвороб, генеративні органи ясеня, туберкульоз ясеня, патогенез, поширеність та шкодочинність хвороб.

Приведены результаты исследований патологических изменений вегетативных и генеративных органов ясеня обыкновенного. Показано, что это ценное лесное древесное растение весьма чувствительно не только к разным по систематическим и функциональным положением групп мико- и микроорганизмов, но и к многочисленным видам вредоносной энтомофауны. Акцентируется внимание, что наиболее распространенным и вредоносным заболеванием для ясеня обыкновенного является туберкулез, возбудитель – фитопатогенная бактерия *Pseudomonas syringae* pv. *savastanoi* – поражает как стволы, ветви и побеги, так и соцветия ясеня обыкновенного. Отмечен ряд возбудителей инфекционных болезней и виды вредоносной энтомофауны, которые существенно ослабляют рост, развитие и снижают качественные характеристики древесины ясеня обыкновенного.

Патогенная микрофлора, инфекционная и неинфекционная патология, вредоносная энтомофауна, симптомы болезней, генеративные органы ясеня, туберкулез ясеня, патогенез, распространенность и вредоносность болезней.

НАЗУСТРІЧ ВІКОВОМУ ЮВІЛЕЮ КАФЕДРИ

В.М. Маурер, кандидат сільськогосподарських наук, професор

Виникнення й 95-річна розбудова кафедри лісовідновлення і лісозведення Національного університету біоресурсів і природокористування України нерозривно пов'язані з історією становлення лісогосподарського факультету та навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства.

Витоки кафедри сягають 1919 року, коли на лісовому відділенні Ново-Олександрійського інституту сільського господарства і лісівництва (у Харківський період історії факультету) було засновано кафедру лісових культур. Першим завідувачем кафедри був добре знаний в країні та за її межами професор Андрій Петрович Тольський, який очолював її до 1921 р.

Науково-педагогічна й практична діяльність Андрія Петровича – це яскравий приклад творчого таланту і високої ерудиції Лісівника, непересічної відданості його Величності Лісу та невтомного служіння лісокультурній справі. В його фаховому доробку низка дослідних об'єктів рукотворних лісів та понад ста оригінальних друкованих праць. Зокрема його перу належить чотиритомне видання “Частное лесоводство” загальним обсягом близько 1000 с., яке упродовж кількох десятиліть було настільною книгою лісівників-практиків, котрі предметно опікувались лісонасінневою та лісокультурною справами.

З 1921 р. до 1930 р. кафедрою завідував вихованець Ново-Олександрійського інституту сільського господарства і лісівництва, професор Ілля Олексійович Яхонтов, який вільно володів п'ятьма іноземними мовами, а у повоєнні роки (1943–1944) працював директором Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації. Йому, рішенням РНК СРСР від 17 березня 1937 року, без захисту дисертації було присуджено науковий ступінь доктора с.-г. наук і звання професора. В його спадку понад 40 наукових праць і 10 кандидатських дисертацій захищених під його керівництвом.

Після відкриття у м. Києві Українського лісотехнічного інституту (1930) до його складу разом з іншими було включено і кафедру лісових культур. З 1930 до 1935 р. завідувачем працював вихованець Харківського сільськогосподарського інституту, доцент Роман Тимофійович Кравченко. Серед іншого він запам'ятався тим, що був одним із небагатьох викладачів, який читав лекції українською мовою. У 1936 році Романа Тимофійовича було репресовано за звинуваченням у контрреволюційній діяльності. У повоєнні роки він повернувся до роботи за фахом: працював лісничим в одному із приміських лісництв, брав участь у складанні Генплану розвитку лісового господарства України на 1956–1970 рр. У 1960 році його було реабілітовано у зв'язку з відсутністю в його діях складу злочину.

З реорганізацією Українського лісотехнічного інституту в Київський лісогосподарський інститут (КЛГІ) у навчальному закладі відбулися структурні та кадрові зміни і кафедру лісових культур очолив професор Вальтер Едуардович Шмідт, який на цій посаді пропрацював з 1935 до 1941 р. Упродовж усього терміну роботи він тісно співпрацював із професором Євгеном Венедиктовичем Алексєєвим та з академіком Петром Степановичем Погребняком не лише з лісової типології, але й у контексті її застосування у лісокультурній справі. Окрім цього, він брав активну безпосередню участь у поповненні видового складу деревних рослин дендросаду інституту (нині Ботсад НУБіП України). Перу Вальтера Едуардовича належить добре відомі лісівникам різних поколінь монографії: “Лесные культуры в главнейших типах леса” (1948) і “Агротехника выращивания лесных культур” (1958), в яких він узагальнив понад 30-річний досвід із штучного відтворення лісів. Науковий доробок професора В.Е. Шмідта було використано професорами Василем Васильовичем Огієвським та Анатолієм Родіоновичем Родіним при написанні підручника “Лісові культури”.

З 1944 до 1953 р. роботою кафедри керував доцент Микола Михайлович Ягніченко, який у довоєнні роки тривалий час працював лісничим у Чугуєво-Бабчанському лісгоспі. Коло його наукових інтересів було зосереджено на природі амурського коркового дерева на Україні. За підсумками завершених наукових досліджень Миколою Михайловичем опубліковано відомі широкому загалу лісівників роботи – “Амурское пробковое дерево и разведение его на Украине” (1938) та “Разведение амурського бархатного дерева в Украинской ССР” (1953).

З 1953 до 1974 р. кафедрою лісових культур завідував один із кращих і найвідоміших учнів академіка Григорія Миколайовича Висоцького, знаний учений у галузі агролісомеліорації та лісових культур, організатор лісової й агролісомеліоративної науки в Україні, дійсний член Української академії сільськогосподарських наук, доктор с.-г. наук, професор Борис Йосипович Логгінов. За часів його управління кафедрою, зусилля співробітників були спрямовані на вдосконалення агротехніки створення штучних насаджень та добір науково-обґрунтованих типів лісових культур для рівнинної частини України і Лісостепових регіонів Молдови. Під керівництвом Бориса Йосиповича та за його особистої участі кафедрою було опрацьовано нові, радикальні підходи покращення екології урбанізованого середовища шляхом створення захисно-декоративних насаджень на териконах вугільних шахт Донбасу і сучасні методи реконструкції низькопродуктивних деревостанів дуба та лісів зеленої зони м. Києва.

Перу Бориса Йосиповича належить понад 300 наукових праць, серед них такі монографії як “Агролісомеліорація” (1950) та “Основы полезащитного лесоразведения” (1961), а також навчальні посібники - “Краткий курс лесных культур” (1966), “Лесное семеноводство” (1977) і “Лесные культуры” (1977). Б.Й. Логгінов є фундатором відомої далеко за межами України наукової школи з лісокультурної справи. Під його керівництвом виконано та успішно захищено 9 докторських та 39 кандидатських дисертацій. До його наукової

школи належать співробітники кафедри – декан лісогосподарського факультету, доцент Дубінін Георгій Володимирович; професори Гордієнко Михайло Іванович, Бровко Федір Михайлович, доцент Корецький Георгій Семенович, а також відомі лісівники-професори Білоус Василь Іванович, Ониськів Микола Ількович, Левон Федір Михайлович, Вакулюк Павло Гаврилович та багато ін..

У 1974 р. на посаду завідувача кафедри лісових культур було обрано ветерана Великої Вітчизняної війни, доктора с.-г. наук, професора Прокопа Григоровича Кального. Період, упродовж якого він завідував кафедрою, вирізняється значною активізацією наукових досліджень, удосконаленням форм і методів навчальної роботи та суттєвим поліпшенням матеріальної бази. З його ініціативи у навчальний процес широко впроваджувались технічні засоби навчання. За його безпосередньої участі в Боярській ЛДС було створено низку експериментальних, дослідно-виробничих об'єктів. Найбільш знаними з них є унікальні еколого-географічні культури сосни звичайної та сосново-дубові культури в умовах свіжого субору на ділянках з різною підготовкою зрубів, а також ряд інших, які й донині вірою і правдою слугують справі підготовки фахівців для лісової галузі та є взірцем для молодих науковців інституту.

На теренах Радянського Союзу значного фахового резонансу набув ініційований і проведений Прокопом Григоровичем у 1982 році в м. Києві Всесоюзний науково-практичний семінар за участі усіх завідувачів кафедр лісових культур країни. На зібранні було розглянуто проблемні питання з лісокультурної підготовки фахівців для лісової галузі і намічено стратегічні напрями їх вирішення, які визначили перспективи розвитку лісокультурної справи, фахової освіти та галузевої науки.

Очолюючи проблемну раду, П.Г. Кальний значних зусиль доклав до активізації наукової роботи на факультеті та в Боярській ЛДС. За його ініціативи традиційними стали наукові експедиції співробітників кафедри у держлісгоспи України.

За матеріалами завершених наукових досліджень Прокопом Григоровичем опубліковано понад 100 праць, у тому числі три навчальних посібники, кілька монографій та запатентовано винахід на машину для викопування дерев із грудкою ґрунту.

У 1984 році штат науково-педагогічних працівників кафедри було доповнено фахівцями з лісової фітопатології, а її назву змінено на “кафедру лісових культур та лісової фітопатології”. З 1984 по 2002 р. кафедру очолював член-кореспондент Української академії аграрних наук, Заслужений працівник народної освіти України, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки, професор Анатолій Васильович Цилюрик.

Під його керівництвом були продовжені роботи, пов'язані з удосконаленням навчального процесу, його організаційного та методичного забезпечення. Співробітниками кафедри опубліковано понад 20 монографій та видано три підручники з дисципліни “Лісові культури” (1986, 1995, 1996), а особисто Анатолієм Васильовичем розроблено систему з оздоровлення осикових насаджень в Україні. Він опублікував понад 250 наукових праць, із

них 2 монографії, 49 методичних розробок із різних питань навчального процесу, 7 навчальних посібників, 2 підручники “Лісова фітопатологія” та практикуми “Лісова фітопатологія”. У його науковому доробку 6 патентів на винахід.

Добрим словом слід згадати фундатора власної наукової школи, Заслуженого діяча науки і техніки України, академіка лісівничої академії наук України, доктора біологічних наук, професора Михайла Івановича Гордієнка, який працював на кафедрі упродовж 48 років. Під керівництвом Михайла Івановича захищено 6 докторських та 25 кандидатських дисертацій. За результатами завершених наукових досліджень ним опубліковано близько 300 наукових та навчально-методичних праць. У тому числі, за його редакцією надруковано 16 монографій. Він був співавтором 4 підручників з дисципліни “Лісові культури”.

У 2002 р. у зв'язку з об'єктивною необхідністю розширення спектра підготовки фахівців для лісової галузі, насамперед ОКР “Магістр”, на базі лісофітопатологічної секції підрозділу під орудою професора А.В. Цилюрика було засновано кафедру захисту лісу, до складу якої увійшли знані фахівці із лісової фітопатології та ентомології професор А.Ф. Гойчук, доценти М.М. Завада та Л.Л. Решетник і ряд інших співробітників. У зв'язку з виокремленням фахівців з лісової фітопатології, кафедрі було повернуто її історичну назву – “лісових культур”, а на посаду завідувача обрано випускника факультету, учня професора П.Г. Кального, Заслуженого лісівника України, член-кореспондента ЛАНУ, професора Віктора Мельхіоровича Маурера, одного з фундаторів підготовки фахівців ОКР “Магістр” в Україні і на факультеті зокрема. За його активної участі було отримано право на носіння форменого одягу Державної лісової охорони студентам і науково-педагогічним працівникам факультету, організовано кафедру лісового менеджменту, відновлено підготовку фахівців із спеціальностей „Садово-паркове господарство” і „Технологія деревообробки”, відкрито факультет садово-паркового господарства та ландшафтної архітектури, отримано дозвіл на утворення навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства.

Під час останньої реорганізації структури лісогосподарського факультету (2008) кафедра лісових культур отримала нову назву – кафедра лісовідновлення та лісорозведення”.

Нині в складі кафедри 7 штатних науково-педагогічних працівників та 5 сумісників. На штатних посадах працюють: завідувач, професор В.М. Маурер, професори Ф.М. Бровко та Я.Д. Фучило, доценти А. П. Пінчук, І.В. Іванюк та О.Ю. Кайдик і старший викладач І.М. Бобошко-Бардин. За сумісництвом працюють старші викладачі М.В. Сбитна, Л.О. Бойко, А.О. Хуардінова і асистенти В.Ю. Кайдик та В.П. Юхновська.

Обов'язки навчально-допоміжного персоналу на кафедрі виконують: майстер виробничого навчання, ветеран праці (на кафедрі з 1970р.) О.П. Гладка, зав. лабораторії Н. М. Філоненко та лаборанти І.С. Вигеренко, М.О. Завадська та А.В. Павлюк.

Науково-педагогічні працівники кафедри забезпечують навчальний процес з підготовки бакалаврів лісового і садово-паркового господарства на лісогосподарському факультеті й факультеті садово-паркового господарства та ландшафтної архітектури, а також бакалаврів з напрямку “Машини і обладнання лісового комплексу” на факультеті конструювання і дизайну машин та обладнання сільського і лісового господарства.

Склад кафедри (зліва направо). Перший ряд: професор **Я.Д. Фучило**, аспірантка **І.Б. Ковалишин**, завідувач кафедри професор **В.М. Маурер**, асистент **І.М. Бобошко-Бардин**, професор **Ф.М. Бровко**; другий ряд: лаборант **М.О. Завадська**, лаборант **І.С. Вегеренко**, майстер виробничого навчання **О.П. Гладка**, старший викладач **Ю.І. Косенко**, завідувач навчально-науково-виробничої лабораторії лісового насінництва та розсадництва **Н.М. Нежданова**, асистент **А.О. Хаурдінова**, старший викладач **М.В. Сбитна**; третій ряд: доцент **А.П. Пінчук**, аспірант **Д.Я. Фучило**, доцент **О.Ю. Кайдик**, доцент **І.В. Іванюк**, асистент **В.Ю. Кайдик**, лаборант **П.П. Меляновський**

З 2003 р. кафедра здійснює підготовку фахівців із спеціальності «Лісове господарство» за магістерською програмою “Поновлення та розведення лісу”, а з 2009 – магістрів садово-паркового господарства за програмою “Декоративне розсадництво”.

В останні роки, у зв'язку з відкриттям вищезгаданих магістерських програм, головні зусилля співробітників кафедри зосереджено на запровадженні в навчальний процес низки нових дисциплін ОПП “Магістр”

(“Екологічні основи відтворення лісів”, “Лісокультурні методи реабілітації техногенно-порушених земель”, “Мікроклональне розмноження деревних рослин”, “Лісові культури зелених зон”, “Підвищення продуктивності лісів лісокультурними методами”, “Сучасні технології декоративного розсадництва” і низки інших) та їх науково-методичному і матеріальному забезпеченні.

До послуг студентів фахова спеціалізована кафедральна бібліотека з особистих зібрань класиків-лісівників, яка включає понад дві тисячі книг, серед яких нормативно-інструктивна документація, міждержавні та національні стандарти, законодавчі та правові акти, державні програми лісокультурного спрямування, монографії, фахові журнали та наукові збірники. Активно у процесі підготовки фахівців використовується навчально-науково-виробнича лабораторія лісового насінництва і деревного розсадництва, в структурі якої функціонують лабораторія з контролю посівних якостей насіння, відділення мікроклонального розмноження деревних рослин та навчально-дослідний розсадник. Майбутні лісівники та садівники мають змогу поглибити свої теоретичні знання та набути необхідні практичні навички в студентському науковому гуртку кафедри.

Наукова робота кафедри спрямована на опрацювання теоретичних і технологічних основ лісорозведення та лісовідновлення, дослідження зональних особливостей систем лісового і декоративного розсадництва, розробку технологій мікроклонального розмноження деревних рослин, сортового лісового насінництва, плантаційного лісовирощування та лісової рекультивациі техногенно-порушених ландшафтів. Науковцями кафедри у 2004р., одними з перших на Україні, розпочато фундаментальні дослідження з опрацювання наукових основ лісовідновлення та лісорозведення на засадах наближеного до природи лісівництва, за результатами яких видано науково-методичні рекомендації «Теоретичні та технологічні основи відтворення лісів на засадах екологічно орієнтованого лісівництва».

Науковий потенціал навчально-науково-виробничої лабораторії лісового насінництва і розсадництва, яка входить до складу НВЦ НУБіПУ „Українська лабораторія якості та безпеки продукції АПК”, зорієнтовано на розробку та вдосконалення національних, гармонізованих до міжнародних вимог стандартів з паспортизації, апробації та сертифікації посівних якостей лісового насіння й садивного матеріалу деревних рослин. Упродовж останніх років співробітниками кафедри або за їх активної участі розроблено державні стандарти України: “Насіння дерев і чагарників. Методи визначення посівних якостей”, “Насіння дерев і чагарників. Посівні якості”, “Якість ґрунту. Рекультивациа земель. Загальні вимоги”, “Обробіток ґрунту при відтворенні лісу на осушуваних землях. Загальні вимоги” та “Саджанці живцеві тополь і верб”.

Науково-педагогічними працівниками кафедри за останні 25 років опубліковано більше 30 монографій та понад 500 навчально-методичних праць і наукових статей, захищено 10 докторських й 59 кандидатських дисертацій, отримано 18 авторських свідоцтв.

Кафедра плідно співпрацює зі спорідненими підрозділами ВНЗ України та колегами-партнерами із зарубіжних установ (Бюро лісового насінництва Польщі, Берлінський університет ім. Гумбольдта), науковцями ДП “Київська ЛНДС” УкрНДіЛГА, співробітниками „Укрдіпроліс”, Української державної лісонасінневої інспекції, викладачами галузевих коледжів, спеціалістами передових державних лісогосподарських підприємств Київського, Житомирського, Хмельницького, Вінницького, Одеського, Волинського, Сумського та інших обласних управлінь лісового і мисливського господарств.

Головним завданням кафедри на перспективу лишається поліпшення матеріально-технічного забезпечення, яке б уможливило належне опанування новітніх технологій лісокультурного виробництва, декоративного розсадництва, лісової й фітомеліоративної реабілітації антропогенно-порушених ландшафтів та подальшу інтеграцію до світової освітянської спільноти. У найближчих планах - облаштування сучасної наукової лабораторії з біології деревних рослин, будівництво навчально-лабораторного корпусу, створення досвідно-виробничих лісокультурних об'єктів в лісництвах ВП НУБіП України “Боярська ЛДС” і поповнення існуючих навчально-наукових колекцій деревних рослин навчально-дослідного розсаднику кафедри.

**ПРОФЕСОР
ЄВГЕНІЙ ВЕНЕДИКТОВИЧ АЛЕКСЕЄВ
(1869-1930)**

До 145-річчя від дня народження

Лісоводам Євгеній Венедиктович Алексеев відомий як талановитий учений, видатний виробничник, блискучий організатор та адміністратор у сфері лісового господарства та вищої лісогосподарської освіти.

Є.В. Алексеев був знавцем лісового господарства, в тому числі лісокультурних, лісівничих, лісонасінневих, лісовпорядних спрямувань. Кожен із цих напрямів він збагатив своїми ідеями та технічними методами, які отримали широке впровадження.

Є.В. Алексеев поєднував наукові цілі пізнання природи лісу з використанням цих знань для практики лісового господарства.

Євгеній Венедиктович народився 28 вересня 1869 року у Петербурзі. Закінчивши гімназію, Євген Венедиктович поступив у 1888 році до Санкт-Петербурзького лісового інституту. У 1894 році закінчив його, отримав звання вченого лісовода першого розряду та пішов на роботу завідуючим лісовпорядними роботами у лісах Ветлузького повіту Костромської губернії. Через рік Є.В. Алексеев був призначений на посаду